

LUBOŠ
PANDA

HLUCH AVKY

Luboš Panda
HLUCHAVKY

Brno
2018

© Luboš Panda, 2018

*Všem neslyšícím, nedoslýchavým,
obludným a jejich přátelům*

Kniha je inspirovaná skutečnými zážitky neslyšících osob. Všechny postavy jsou však fiktivní.

Některé příhody byly převzaty z publikací uvedených na konci této knihy.

V textu se můžou vyskytovat faktické nepřesnosti, zjednodušení a časový nesoulad. Autor se za tyto nedostatky předem omlouvá.

HONZA (* 1983)

Moje máma se jmenuje Anna. Můj táta se jmenuje Jan. Oba mí rodiče jsou neslyšící. Můj starší bratr se jmenuje Pavel. Brácha je slyšící. Když se rodiče dozvěděli, že Pavel slyší, skoro tomu nemohli uvěřit. Hluchota bývá dědičná. Občas ale přeskočí jednu nebo dvě generace. Když máma podruhé otěhotněla, rodiče doufali, že i já budu mít zdravé uši. Bohužel to ale nedopadlo. Devět z deseti dětí neslyšících rodičů se rodí bez sluchového postižení a já byl (z pohledu statistiky) zrovna ten desátý.

Máma mi později prozradila, že to tušila. Na rozdíl od bráchy o mně prý v těhotenství skoro nevěděla. Prostě jí začalo růst břicho a jinak byla úplně v pohodě. Vynahradil jsem jí to až při porodu. Rodila skoro dva dny v kuse. Otce tenkrát k rodičce ještě nepouštěli. Máma byla 40 hodin prikurtovaná k porodnímu lůžku, vyděšená, vyčerpaná, sama. Když porodní personál zjistil, že máma neslyší, přestali se snažit s ní komunikovat. Prostě jí napíchli žílu, pustili do ní epidurál a nechali ji čekat.

Možná to tak bylo lepší. Jakmile jsem se začal drát na svět, zjistili, že mám kolem krku omotanou

pupeční šňůru. Máma už byla tak vyřízená, že vůbec nechápala, co se děje, když se po ní dvě zdravotní sestry začaly válet, aby mě co nejrychleji vytlačily ven. Nakonec všechno dobře dopadlo. Sice trochu přidušený, ale jinak jsem byl v pořádku. Dostal jsem jméno Honza. Po tátovi. Jako by rodiče tušili, že k nim budu mít mnohem blíže než bratr.

Máma pocházela z věřící rodiny, a tak jí moc záleželo na tom, abych byl pokřtěný. Sehnat šest let před revolucí kněze, který by provedl křest, bylo těžké i pro slyšící, natož pro neslyšící rodinu. Jako zázrakem se to mámě nakonec podařilo domluvit přes slyšící známé známých. Myslím, že to dokonce proběhlo tajně, ale sešla se ohromná část příbuzných. Když mi farář poléval hlavu studenou vodou, řval jsem prý na celý kostel. Všichni přítomní museli být přesvědčeni, že určitě budu slyšet, když mám tak silný hlas.

Máma pak se mnou pravidelně jezdila za dětskou doktorkou, aby konečně zjistila, jak je na tom můj sluch. Lékařka tvrdila, že do dvou let dítěte nejde jednoznačně rozhodnout. Posílala nás na další a další vyšetření. Nakonec se potvrdilo, že já nikdy slyšet nebudu. Mohlo to být přidušením při porodu. Mohlo to být tím, že brácha dostal zarděnky a máma to od něho během těhotenství chytla. Mohlo to být prostě a jednoduše zděděné po rodičích. V každém případě moje

poškození sluchu bylo téměř stoprocentní a určitě nevratné.

Naši to nebrali jako žádnou velkou tragédii. Měli mě rádi stejně jako bráchu Pavla a nikdy mezi námi nedělali rozdíly. Celý život mi vtoukali do hlavy, že být hluchý neznamená být horší než slyšící. Byli by radši, kdybych se narodil slyšící, abych měl snazší život a nemusel překonávat stejné překážky, na které naráželi oni a všichni jejich neslyšící známí. Pro jistotu se rozhodli, že další dítě už mít nebudou.

EVA (* 1984)

Mým rodičům vždycky všechno vycházelo. Poznali se na střední škole. Oba pocházeli z bohatých rodin. Oba byli premianti. Společně vystudovali práva. Po promoci se vzali, dostali od státu byt a za další tři roky oba úspěšně složili advokátské zkoušky. Pak se táta stal soudním čekatelem a máma se rozhodla „odskočit si“ na mateřskou, než bude dál pokračovat v kariéře. I mámino těhotenství probíhalo bez chybičky. Všechny kontroly dopadly bez sebemenších problémů a samotný porod proběhl během jednoho nedělního odpoledne. Porodník chválil, jak se mám čile k světu, a už třetí den po porodu jsme mohly jít domů.

Mým rodičům všechno vycházelo až do chvíle, kdy lékaři diagnostikovali moji hluchotu. První rok se ještě nic nepoznalo. Máma mě kojila a já rostla jako z vody. Už v půl roce jsem lezla a začínala se stavět. Všechna očkování a dětské neduhy jsem prodělala bez větších nesnází. Rodiče byli nadšení z toho, jak klidné a bezproblémové dítě se jim narodilo. Máma dokonce uvažovala o tom, že by našla

paní na hlídání a vrátila se do práce dřív. Jenže pak si začala všimnout toho, že nereaguje na zvuky.

Dřív byli rodiče pyšní na to, že spím jako andělíček. Dokonce jednou pořádali doma oslavu a já dřímala ve svém pokoji a nevzbudil mě ani půlnoční ohňostroj. Ale když na mě máma mluvila nebo mi zpívala, vůbec nic to se mnou nedělalo. Prý jsem se usmívala, ale vůbec jsem se nesnažila zvuky napodobovat. Když jsem ani po roce nezkoušela žvatlat, máma to nevydržela a odnesla mě k doktorce.

Obvodní lékařka matku uklidňovala, že mi to asi jen trochu déle trvá. Máma se ale bála toho, že bych mohla být mentálně postižená, a tak trvala na dalším vyšetření. Všechno se zdálo být v pořádku. Reagovala jsem na světlo. Otočila jsem hlavou, když sestra práskla dveřmi. Když do mě trochu štípala, začala jsem řvát jako tur. Všechny testy dopadly dobře. Matku to na chvíli uklidnilo.

Po vyšetření jsem prý byla trochu živější. Víc jsem reagovala, když se mi s otcem věnovali. Dokonce jsem prý tancovala v postýlce, když mi otec hrál na kytaru a s mámou zpívali. Jenže po pár týdnech došlo k útlumu. Máma měla pocit, že jsem apatická. Opět jsme navštívily lékařku. Ta pořád opakovala, že jsem určitě v pořádku, ale na matčino naléhání nás poslala ke specialistům.

Uděly jsme kolečko po celé nemocnici a nakonec skončily na ORL. Po důkladném vyšetření se konečně objevilo podezření na poškozený sluch. Nereagovala jsem na zavolání, tleskání ani pískání.

Poslali nás na vyšetření do zvukové komory, kde jsem seděla mámě na klíně a sestra pouštěla tóny různé výšky a intenzity. Máma měla pocit, že ohluchne, zatímco já jsem se k ní spokojeně tulila a klížily se mi oči. Konečně bylo jasno. Doktor identifikoval moji hluchotu jako úplnou s téměř nulovou šancí na zlepšení. Příčina hluchoty neznámá.

HONZA, 3 ROKY

První tři roky byly asi to nejkrásnější období mého života. Máma byla na mateřské, takže brácha nemusel chodit do školky. My tři jsme byli pořád spolu. Celý den jsme si hráli, a když přišel táta domů, navečeřeli jsme se a hráli si dál ve čtyřech. Každý večer nám táta znakoval pohádku nebo máma ukolébavku. Bylo to vlastně to stejné, akorát že máma znakovala pomaleji a používala jemnější pohyby. Byli jsme fakt šťastná rodina. Měli by nás vidět ti, kdo radí neslyšící mezi postižené. Vůbec nic nám nechybělo.

Brácha byl sice slyšící, ale rodiče na něho odmalíčka znakovali, takže s komunikací v rodině nikdy neměl problém. Máma ho často posílala k babičkám a příbuzným, aby se od nich naučil mluvit. Byla si vědoma toho, že oni s tátou by to v tomhle ohledu sami nezvládli. U nás doma se ale vždycky jen znakovalo. Vlastně jsem si v té době ještě vůbec neuvědomoval, že bratr byl „jiný“ než já a rodiče.

Naši nikdy moc peněz neměli. Máma byla vyučena kuchařka, ale na vesnici uplatnění v oboru nenašla. Musela dělat, co bylo zrovna potřeba. Než otě-

hotněla s bráchou, dělala dělnici u pásu a uklízečku. Pro neslyšící je hrozně těžké sehnat lepší práci. Táta se vyučil na malíře pokojů a dělal to celý život. Byl v partě jediný neslyšící. Mistr ho měl rád, protože uměl vzít za práci a na rozdíl od kolegů půlku směny neprožvanil.

Dokud byla máma na mateřské, bral táta občas o víkendech melouchy, aby nám přilepšil. Sousedí se s námi běžně moc nebavili, ale když potřebovali levně vymalovat, hned si vzpomněli na našeho tátu. Však byl taky skutečně šikovný. Stačilo mu chvíli někoho sledovat při práci a hned všechno pochopil. Takhle se naučil dělat se dřevem, zedničinu a uměl trochu i s elektřinou.

Televizi, telefon a další technické vymoženosti jsme doma neměli. K čemu by nám taky byly?! Táta nám je však plně vynahradil jinak. Vybavil náš dům takovými vychytávkami, že nám je záviděli všichni neslyšící známí. Zvonek u dveří místo zvonění blikal. Vyrobil vibrační budík, a když se narodil brácha, táta vymyslel přístroj, který se rozsvítil, kdykoliv brácha začal v postýlce brečet. Tyhle věci už se dneska dají celkem snadno koupit, ale táta je tehdy sám vymyslel a vytvořil vlastníma rukama.

V té době to ani nijak jinak nešlo. Co si lidé nezařídili sami, neměli. Tehdejší Svaz invalidů, pod který spadali i neslyšící, házel všechny do jednoho ptyle.

Bylo to spíš formální sdružení. Skutečné pomoci se lidé moc nedočkali. Táta nás ale vřdycky učil, že si máme vážit toho, co máme, a nestěžovat si. Když už jsme z toho měli trochu rozum, vyprávěl nám strašidelné historky o tom, jak byli dřív neslyšící zavírání do ústavů anebo rovnou likvidováni. Měl jsem z toho noční můry.

Pokud si dobře vzpomínám, třetí rok byl poslední, kdy jsem byl s mámou na vyšetření u ušního. Myslím, že neměla sebemenší tušení, co se jí doktor snažil říct. Vyfasovala pro mě naslouchadla, ale když jsem je nechtěl nosit, nenutila mě. Sama se s nimi v dětství nazlobila dost. Když je dítě od narození hluché, nemá smysl ho s nimi trápit. Rodiče se tehdy asi definitivně smířili s tím, že mě čeká stejný osud, jaký měli oni.

Je zvláštní, že v mém očkovacím průkazu jsou z těch let poznámky, kdy se dětská lékařka pozastavovala nad tím, že jsem se vyvíjel mnohem rychleji než ostatní děti. Myslím, že to je tím, že znakový jazyk si dítě umí osvojit mnohem dřív než mluvenou řeč. V té době jsem byl „díky hluchotě“ prostě o dost napřed. Bohužel to nevydrželo dlouho.

EVA, 2 ROKY

Doma nastalo období smutku a obviňování. Jako by hluchota byla konec světa. Je to zvláštní, ale myslím, že si to pamatuju. Máma proseděla hodiny u mojí postýlky a brečela. Když nebrečela, křičela na tátu. Ten to zvládal docela dobře. Nebo to spíš držel v sobě. Snažil se mámu uklidnit, ačkoliv to pro něho taky byla rána.

Máma moji diagnózu tvrdohlavě odmítala. Obešla se mnou minimálně ještě tucet doktorů. Bohužel si od všech vyslechla to samé. Nevratné poškození sluchu. Pravděpodobně od narození. Napůjčovala si všechnu dostupnou literaturu a snažila se z knih vyčíst, kde se stala chyba. Jako by zjištění příčiny mohlo můj sluch nějak vyléčit. Máma obviňovala hlavně samu sebe a snažila se najít aspoň nějaký důvod si myslet, že vina nebyla stoprocentně její.

O příčinách hluchoty se tenkrát moc nevědělo. Vlastně ani dnes si lékaři nejsou úplně jistí. Uvádí se, že ztráta sluchu může být způsobena zarděnkami během těhotenství, předčasným porodem nebo traumatem při narození. Dále se zmiňuje meningitida, černý kašel nebo záškrť. Nejčastěji se odborníci

shodují na dědičnosti genu hluchoty. U mě se však nic z toho nepotvrdilo.

Čím víc se máma o problematice dozvíдалa, tím víc byla zoufalá. Neslyšící dítě se prý vyvíjí mnohem pomaleji než jeho slyšící vrstevníci. Starší publikace řadily hluchotu na stejnou úroveň jako mentální retardaci. Většina hluchoněmých (jak nás tehdy označovali) se nikdy nenaucí srozumitelně mluvit a má problémy s porozuměním psaného textu. Složitost češtiny tomu nijak nepřispívá. Naději pro hluchoněmého stát se normálně fungujícím jedincem dávali tehdejší odborníci minimální.

Máma se s tím odmítala smířit. Následovala další a další vyšetření. Na audiometru jsme byli snad dvacetkrát. Sestra znuděně mačkala tlačítka s čím dál silnějšími tóny a se mnou to nedělalo vůbec nic. Když jsem se občas začala ošívát, máma v tom hned viděla naději na zlepšení. Nakonec ale i ona musela připustit, že jsem hluchá jako poleno.

Když doktorka na ORL viděla, jak je máma vyřízená, vzala si ji stranou a několikrát jí zopakovala, že se nesmí obviňovat. Dala jí pro mě krabičkové sluchadlo a řekla: „Nepátrejte po příčinách. Neptejte se proč. Věnujte ten čas dítěti. Podívejte se na ni. Je hluchá, ale roztomilá.“

Máma mě pak ještě několik týdnů trápila sluchadlem, trpělivě na mě mluvila a opakovala pořád dokola

stejná slova. Nakonec se to ale zlomilo i v ní. Přestala vzdorovat osudu. Přiznala si porážku. Sluchadlo schovala na dno prádelního koše, kde zůstalo, dokud ho o mnoho let později nevyhodila. Dál se o mě vzorně starala, ale přestala se se mnou snažit komunikovat. Proč mluvit na hluchou holku?! Byla jsem jako panenka na hraní.

HONZA, 4 ROKY

Nejkrásnější období mého života skončilo v den, kdy se máma musela vrátit po mateřské dovolené do práce. Nějak se tenkrát povedlo zařídit, že mohla být doma o rok déle, ale v den mých čtvrtých narozenin spadla klec. Udělali mi oslavu s obrovským dortem, na kterém hořelo strašně moc svíček. Pamatuju si, že když jsem je sfoukával, přál jsem si šlapací auto, jako měl sousedovic kluk. Místo toho mě následující den sbalili a odvezli na internát. Do normální školky by mě nevzali, a tak jsem musel chodit do té hradecké pro neslyšící děti. Naši si nemohli dovolit mě každý den vozit. Jednak se tenkrát pracovalo od 6:00, jednak jsme bydleli ve vesnici vzdálené od Hradce víc než 20 km.

Dneska chápu, že to prostě jinak nešlo, ale tenkrát jsem byl na rodiče strašně naštvaný. Přišlo mi to jako hrozná zrada. Myslím, že rodiče udělali velkou chybu, když se mi to nepokusili vysvětlit dopředu, nebo mě na to alespoň nějak připravit. Prostě všechno nejlepší k narozeninám a šup se mnou na intr. Nějak se mi to v hlavě spojilo a v příštích letech jsem

odmítal slavit číkoliv narozeniny. Báł jsem se, že pak bude následovat něco hrozného.

Trvalo mi dost dlouho, než jsem si zvykl. Ačkoliv tenkrát bylo dávání neslyšících dětí na intr asi běžné, protože tam bydlela skoro celá třída. Prvních pár dnů jsem probrečel a odmítal se zapojit do jakýchkoliv aktivit. Myslel jsem si, že už mě rodiče nemají rádi a do školky mě odložili. Když si mě v pátek přijeli vyzvednout, byl jsem pořád naštvaný a dokonce jsem prý kopal do maminky. Táta mě seřezal a během víkendu mi pořád dokola opakovali, že to jinak nejde a že to musím vydržet.

Brzy jsem pochopil, že na tom nejsem tak špatně. Neslyšící děti sice byly na internátu už od 4 let, ale některé tam zůstávaly i na soboty, neděle a svátky. To mě si naši pokaždé vyzvedávali. Chodilo s námi i pár dětí z dětských domovů. Ty byly dost bázlivé. Asi v domovech dost zakoušely.

Nejhůř na tom ale byly děti ze slyšících rodin. Ze začátku se skutečně chovaly jako zvířátka. Vůbec neuměly znakovat a byly hrozně pozadu. Jakmile ale začaly chytat první znaky, byly hned jako vyměněné. Najednou ožily. Smály se a bylo vidět, jakou mají radost z toho, že konečně můžou komunikovat s někým, komu aspoň trochu rozumí.

Školka s intrem byla nakonec super. Rychle jsme se všichni skamarádili a byli jsme jako jedna velká

rodina. Většina vychovatelek znakovat neuměla, ale nám dětem to bylo úplně jedno. Vystačili jsme si sami. Ve školce se ještě neobjevovala žádná šikana. Prostě jsme si celý den jen hráli. Někdy se mi ani nechtělo domů, když si pro mě rodiče v pátek přijeli.

Je zvláštní, že my, neslyšící děti neslyšících rodičů, jsme si rozuměli hned, i když v každé rodině se znakovalo trochu jinak. Občas se dokonce stalo, že jsem ze školky přinesl znak, který mí rodiče vůbec neznali. Znakový jazyk se vždycky vyvíjel živelně a tehdy vlastně vůbec neexistovala žádná oficiální verze českého znakového jazyka.

Nejvíce nových znaků jsme se naučili od starších dětí. My čtyřletí jsme k nim dost vzhlíželi. V té době pro nás byly v podstatě jediným zdrojem nových informací. Věřili jsme jim každé slovo, každý znak. Nejstarší kluci nám často vyprávěli strašidelné historky o tom, že slyšící rodiče posílají neslyšící děti do ústavů. Představoval jsem si je tenkrát jako peklo, kde neslyšící děti trápí a mučí, a byl jsem šťastný, že mí rodiče neslyší.

Je pravda, že se objevily případy, kdy u dítěte nebyla včas odhalena hluchota. Ve slyšící rodině ji většinou nikdo neočekává. Neslyšící dítě pak může zaostávat ve vývoji a na nedostatek komunikace reagovat agresivitou. Takové děti pak skutečně končily v psychiatrických léčebnách utlumené léky. Přitom by úplně stačilo, kdy-

by s nimi někdo komunikoval v jazyce, který jsou schopné si osvojit. Tyhle příběhy mě děsí dodnes.

Nejvíc hrůzostrašné pro mě byly noci na intru. Rodiče mi doma nechávali rozsvícenou lampičku, abych se ve tmě nebál. Vychovatelky ale po večerce bez milosti zhasínaly. Slyšící děti si můžou potmě dál povídat. Pro neslyšící znamená šero nebo tma konec veškeré komunikace. Ticho a tma jsou hrozná kombinace. Když jsem někdy dlouho nemohl usnout, ležel jsem v posteli a napadalo mě, jestli náhodou nejsem mrtvý.

Ze školky si toho už moc nevybavuju. Pokud si dobře vzpomínám, učitelky ani vychovatelky nás nenutily nosit sluchátka. Vyfasovali jsme je všichni. Taková ta velká krabičková, co se nosila v kapsičce na krku. Většina z nás je nikdy nepoužívala. Pro hluchého to nemá smysl a učitelky to věděly. Občas si je zkoušely nasazovat nedoslýchavé děti, ale spíš jim překážela, než pomáhala.

EVA, 3 ROKY

Máma se konečně smířila s tím, že jsem hluchá. Přesto jsme pořád jezdili k různým odborníkům pro rady. Máma to myslela dobře. Nechtěla nic zanedbat. Naopak mi chtěla poskytnout tu nejlepší možnou péči. Problém byl v tom, že v roce 1987 čeští lékaři stále doporučovali metodu, kterou si „odborníci“ odhlasovali v Miláně v roce 1880. To znamená v žádném případě neznakovat a učit děti pouze tzv. orální metodou. Hop o sto let zpátky!

Ve třech letech jsem naposledy absolvovala vyšetření na audiogramu. Konečným odhadem byla 95% hluchota na obou uších. Dostala jsem krabičkové sluchátko a máma mě ho nutila neustále nosit. Jak já ho nesnášela. Byla to taková malá „podprsenka“, která mě pořád někde škrtila. Vedl od ní drátek s nástavcem pro ucho. Krabička s mikrofonom upevněná v postroji mi překážela při každém pohybu a sluchadlo každou chvíli vypadávalo. I když byl strojek zapnutý na maximum, neslyšela jsem nic. Možná jsem vnímala nějaký tlak, ale zvuk to určitě nebyl. Jen mě to rozčilovalo.

Máma poslušně následovala pokyny lékaře, a tak se mě ještě aspoň rok snažila učit ryze orální meto-

dou. Není se čemu divit. Doktor ji strašil, že když mi dovolí používat ke komunikaci ruce, nebudu mít nikdy důvod učit se mluvit. Máma na mě tedy několik hodin denně trpělivě mluvila. Pořád dokola opakovala jednoduchá slova. Neslyšící dítě ale vidí pouze pohyby rtů, které pro ně nemají žádný význam. Máma se tolik snažila, ale mně vůbec nedocházelo, co po mně chce. Občas jsem ji chytla za hlavu, nebo položila prsty na její rty. Líbilo se mi to, ale smysl mi nedocházel.

Podobně jsem nechápala „kouzlo“ se dveřmi. Když maminka otevřela dveře, byla tam skoro vždycky nějaká návštěva. Když jsem je ale chtěla otevřít já, nikdy tam nikdo nestál. Jelikož jsem neslyšela zvoněk, byla tohle pro mě velická záhada. Hodiny jsem proseděla u dveří a snažila se přijít na to, jak to ta máma dělá.

Táta se v té době do výchovy moc nezapojoval. Pamatuji si jen to, že jsem se k němu občas tulila na gauči, když koukal na televizi. Někdy, když jsem mu položila hlavu na břicho, cítila jsem, jak mu škrundá v žaludku. Uklidňovalo mě to. Byla to taková moje ukolébavka. Většinou mě tímhle způsobem uspal během večerních televizních zpráv.

Táta respektoval mámino rozhodnutí vychovávat mě jako slyšící a vyhýbat se kontaktu s neslyšícími. Nicméně mi do pokoje na stěnu připevnil velikán-

skou tabulí a kreslil mi na ni obrázky. Dělal mi to ohromnou radost. Tyhle jednoduché malůvky křídou na černé desce byly vlastně první (pro mě) srozumitelné náznaky komunikace s rodiči. Kreslili mi zvířátka a smajlíky a pohádkové postavičky a já je za to milovala.

Já měla bohužel ještě nemotorné prsty a kreslení mi nešlo. Hrozně mě zlobilo, když nerozuměli mým čmáranicím. Vyvolávalo to ve mně záchvaty zuřivosti. Tolik jsem si přála se s nimi dorozumět, ale nešlo to. Byly dny, kdy jsem jen sklesle seděla a nereagovala vůbec na nic. Jindy jsem se zase zdánlivě bez příčiny vztekala a ničila všechno kolem sebe. Důvod? Nemožnost komunikace! Pokud dítěti nenabídnete srozumitelný způsob dorozumění, začne to kolem čtvrtého roku věku přestávat psychicky zvládat. Byla jsem agresivní. Kopala jsem do věcí a někdy i do rodičů.

Na tohle období vzpomínám opravdu nerada. Z toho hezkého se mi vybavují pouze obrázky na tabulí a hory hraček. Rodiče mě zahrnovali dárky. Asi aby mi vynahradili můj hendikep. Měla jsem jich opravdu spousty a odmítala jsem se o ně dělit. S kýmkoliv. Neslyšící děti mají sklony k materialismu. Když si něco můžou prohlédnout a ohmatat, dává jim to pocit bezpečí. Přijít o nějakou hračku znamená přijít o kousek jistoty. Dělit se znamená ztrácet.

Slyšící rodiče mi nebyli schopni vysvětlit, že to není správné, a tak jsem hromadila a hromadila.

Teprve v období kolem mých dalších narozenin mi svitla naděje. Po roce zkoušení orální metody, máma začala mít pochybnosti, jestli je to opravdu jediná správná cesta. Nevědomky zkusila některá slova doprovázet jednoduchými gesty a já najednou začala reagovat. Byly to prosté znaky pro hlad, žízeň, čůrat, spát a jíst, ale konečně jsme si s mámou mohly říct aspoň to nejzákladnější. Naši z toho asi měli radost, ale já byla šťastná úplně nesktečně. Komunikace mohla být najednou oboustranná. Konečně jsem přestala být němou mrkací pannou.

EVA, 4 ROKY

Máma každý den vymyslela několik nových znaků. Měly jsme takový svůj tajný znakový jazyk. Máma na mě dál mluvila, ale už se nebránila při tom „znakovat“. Postupně jsme zvětšovaly rozsah komunikace, ale šlo to velmi pomalu. Máma asi pořád doufala, že po gestech pochopím i pohyby rtů, ale mně pořád nedocházelo, proč se její pusa hýbe. Často jsem ani s pomocí znaků nepochopila, co se mi máma snaží říct. Pokud to ale vzdala, vyvolalo to ve mně okamžitě další záchvat zuřivosti.

Myslím, že v té době mě máma docela dost trestala. Nebyla mi schopná dostatečně vysvětlit zákazy a příkazy. A když to nešlo po dobrém, dala mi prostě na zadek. Jelikož jsem nepochopila, co se mi snažila sdělit, nemohla jsem rozumět ani tomu, za co jsem byla trestána. Postrádalo to logiku, ale i mojí mamince holt občas ruply nervy.

Někdy jsem pochytila jen část z toho, co mi máma řekla, někdy jsem to zase pochopila špatně. Velice často docházelo k nedorozumění, které máma řešila výpraskem nebo já útekem. Rodiče museli začít zamykat hlavní dveře, protože mě několikrát načapa-

li, jak se po výprasku snažím utéct z domu. Když jsem trucovala, prostě jsem se vyhýbala očnímu kontaktu. Co nevidím, to neexistuje.

Z toho plyne poučení, že pokud chcete neslyšícímu dítěti něco sdělit, ujistěte se, že rozumí všem znakům (slovům) a že si je nemůže špatně vyložit. Nejsnáze pochopí to, co může vidět na vlastní oči. Jsme nastavení na vizuální vnímání světa. Trestejte dítě jen tehdy, pokud něco provedlo (porušilo) vědomě. Trest za něco, co dítě špatně pochopilo, nedává smysl u slyšících i neslyšících.

Táta pořád nechával moji výchovu na mámě. Zasaňoval pouze v případech, kdy viděl, že má máma nervy na pochodu a já trucuju. Většinou mě pak bral ven a nutil mě sportovat. Pohybem se neslyšící dítě nejlépe uklidní. Nemůže ze sebe zlobu vykřičet. Dnes chodím běhat, když mám starosti nebo zlost.

Někdy jsme s tátou taky hráli karty. Pexeso a Černého Petra jsem pochopila, ačkoliv táta tenkrát ještě neovládal vůbec žádné znaky, kterými bychom se mohli domluvit. Táta pro mě byl sport a karty. Jinak jsme si nerozuměli. Hrozně těžce jsem to nesla. Snažila jsem se na něho znakovat, ale nerozuměl.

Většinu času jsem stejně trávila s mámou. Byly jsme skoro pořád zavřené doma. Občas mě vzala na písek před domem, ale styděla se za moji hluchotu. Kontakt s jinými maminkami nenavazovala. Nechala

mě hrát si s jinými dětmi, dokud si nevšimly, že nemluví. Pak mě honem odtáhla pryč. Děti to přitom vůbec neřešily. Hráli jsme si. Dělali jsme bábovky a stavěli hrad. Ostatní mě přijímali. Malé děti nemají předsudky. Máma tam ale chodila nerada. Nebyla připravená cizím lidem přiznat, že má neslyšící dítě.

Máma v sobě pořád nesla pocit, že moje hluchota je její chyba, a chyby se její rodina vždycky snažila skrývat. Do jejich dokonalého života nedostatky nepatřily. Když náhodou přišla na návštěvu nějaká mámina kamarádka, zavřela mě do pokoje, ať si hraju, nebo mi dala papír a pastelky. Mě si nevšímaly.

Já byla samozřejmě zvědavá a chtěla jsem si povídat s nimi. Jenomže v přítomnosti slyšících lidí máma úplně zapoměla na náš tajný znakový jazyk. Nebo si spíš nechtěla vzpomenout. Nerozuměla jsem jim vůbec nic. Sledovala jsem ty velké lidi, jak sedí proti sobě a hýbou se jim rty. Myslím, že mi tehdy začalo docházet, že spolu tak komunikují. Zkoušela jsem je napodobovat, ale nemělo to úspěch. Máma mě většinou po chvíli radši zase uklidila do pokoje.

Nedokázala jsem sice rozluštit tajemství jejich slov, ale už tehdy jsem začala vnímat emoce skryté ve výrazech tváře. V tomhle jsme my neslyšící hodně dobří. Mnohem lépe čteme z mimiky obličeje a řeči těla. Nahrazuje nám to tón hlasu. Stres a napětí při

návštěvách cizích osob v našem bytě jsem vnímala už od malička. Máma mě nejradši držela úplně stranou. Stranou od všech a všeho cizího.

Když si rodiče uvědomili, že by mi přece jen prospěl kontakt s někým dalším, koupili mi kočku. Říkali jsme jí prostě Kočka a nevědomky jsme pro ni vybrali znak, který se skutečně pro kočku ve znakovém jazyce používá. Měla jsem z ní obrovskou radost, ale myslím, že jsem ji hodně trápila. Nikdo mi nevysvětlil, co se se zvířetem smí a nesmí dělat. Zacházela jsem s ní jako s další hračkou. Chudák zvíře.

Naše kočka Kočka byla velmi chytrá. Brzy pochopila, že na její mňoukání nereaguju. Když něco chtěla, stavěla se automaticky do mého zorného pole, abych ji viděla. Zvířata jsou v tomhle mnohem přizpůsobivější než lidé.

Kromě kočky jsem milovala ještě tučňáka. Bohužel ne živého. Byla to postavička z dětského animovaného seriálu *Tučňák Pingu*. Dávali ho jednou v televizi jako večerníček a mně se ta pohádka hrozně líbila. Pravděpodobně proto, že v ní nikdo nemluvil. Děj i dialogy musel divák pochopit beze slov. Televize mě absolutně nezajímala, ale když v ní běžel tučňák, měl celou moji pozornost. Rodiče sehnali celý seriál na kazetě. Když si ode mě chtěli odpočinout, prostě šoupli tučňáka do videa a na hodinu ode mě měli pokoj. Zнала jsem ho nazpaměť. Viděla jsem to snad milionkrát. Pingu byl můj

hrdina. Všechno zvládnul a při tom se úplně obešel bez mluvení.

HONZA, 6 LET

V šesti letech jsem už chápal, že je brácha v něčem jiný než já a rodiče. Trávil čím dál tím víc času u slyšící babičky a dědy. Kamarádil se jen se slyšícími dětmi. Bylo mu deset a nechtěl, aby si na něho ukazovali prstem, že to je ten kluk z hluché rodiny. Chtěl mít normální kamarády, normální rodinu a normální dětství. Bohužel to nebylo tak jednoduché. Naši občas potřebovali trochu pomoci se slyšícím světem.

V té době ještě neexistovali oficiální tlumočníci znakového jazyka. Brácha byl nejbližší, nejpřístupnější a leckdy jediný člověk, který mohl s tlumočením pomoci. Řešení sousedských problémů bylo ještě v pohodě. Vyřídit rodičům, že nepůjde plyn nebo kdy je příští brigáda na návsi, mu zas tolik nevadilo. Když ho ale s sebou začali brát na poštu a úřady, přestalo se to bratrovi líbit. I když určitě chápal, že bez jeho pomoci se rodiče neobejdou. Bylo mu deset. Chtěl si hrát. Nechtěl řešit dospělácké problémy.

Dělal, co mohl, aby zprostředkoval rodičům komunikaci, ačkoliv často vůbec netušil, čeho přesně se hovor týká. Nakonec s námi musel chodit i po dok-

torech. Tlumočení při mých dětských zdravotních obtížích ustál v pohodě. Radoval se, že se uleje ze školy. Ale s rodiči k lékařům pro dospělé chodil velmi nerad. Přesto musel. Máma ho vynechala pouze z návštěv u gynekologa.

V roce 1989 se taky ukázalo, jak moc omezený přístup k informacím my neslyšící máme. Naše rodina neměla televizi a logicky ani rádio. Upřímně řečeno se rodiče o dění ve světě ani moc nezajímali. Na začátku listopadu najednou táta přiběhl z práce s očima navrch hlavy, že se v Praze chystá nějaká velká událost. Chlapi se mu to v práci snažili vysvětlit, ale bez znakování pochytil jen pár základních slov.

Oběhl všechny neslyšící v okolí, ale nikdo nevěděl nic určitého. Nakonec s mámou zajeli i za slyšícími prarodiči. Jenže děda s babičkou nechtěli, aby se naši do něčeho zapletli, a tak je uklidňovali, ať si takových zpráv nevšímají, že se to neslyšících netýká.

Táta zuřil. Počkal do schůze Klubu neslyšících, který se v té době scházel v Hradci každou druhou sobotu. Když zjistil, že ani tam nikdo nic kloudného neví, rozhodl se vypravit do Prahy a zjistit pravdu na vlastní pěst. Všichni věděli, že v Praze v kavárně grandhotelu Evropa na Václavském náměstí se neslyšící a další minority tehdy scházely. Takže přesně tam měl otec namířeno. Bohužel si vybral ten nejhorší možný den.

17. listopadu 1989 hned po práci sedl na odpolední autobus do Hradce a odtud pak vlakem do Prahy. Bylo mu trochu divné, že jsou vagony nacpané k prasknutí. Ale naše rodina nikdy moc necestovala, takže nemohl tušit, kolik lidí běžně vlakem v pátek jezdí. V Praze ho dav lidí vedl přímo na Václavské náměstí. Když viděl, co se tam děje, začalo mu docházet, do jaké šlamastyky se dostal. Obrovská masa slyšících a v ní ztracený jeden neslyšící, který skoro neměl tušení, k čemu se schyluje.

Táta se snažil přece jen prodrat tím mořem rozvášněných lidí k hotelu Evropa, který měl být přibližně uprostřed náměstí, ale pak se něco přihodilo. Lidí kolem se rozutekli na všechny strany a táta se z ničeho nic ocitl tváří v tvář skupině esenbáků, kteří do něho bez milosti začali bušit obušky. Snažil se jim vysvětlit, že chce jen projít, ale dřív než stačil cokoliv udělat, ležel zmlácený na zemi s rozseknutým rtem a rukama spoutanýma za zády.

Neslyšící se svázanýma rukama je němý. Táta se samozřejmě vzpouzel, ale pár dalších ran do citlivých míst ho přimělo, aby nakonec nastoupil do policejního auta. Esenbáci měli v tu chvíli úplně jiné starosti, než zpovídat zadržené. Táta měl možnost dobře si prohlédnout, jak zmasakrovaní byli ostatní zatčení, takže brzy přestal klást odpor. Když se auto naplnilo,

odvezli je na Pankrác, kde je nechali v cele několik dlouhých hodin čekat na výsledch.

Otec přišel na řadu až těsně nad ránem. Absolutně netušil, co ho čeká. Za celou noc jim nedali najíst ani napít. Nikdo se nepokusil se zadržnými v cele komunikovat. Během samotného výsledku táta musel několikrát ukázat policajtům občanku, kde se tenkrát uvádělo mnohem víc informací než dnes. Včetně poznámky, že je „hluchoněmý“. Když strážníci Veřejné Bezpečnosti pochopili, že z otce nic nedostanou (po dobrém ani po zlém) jednoduše proto, že se s ním nejsou schopni domluvit, vzdali to a nechali ho jít.

Táta se ocitl v sobotu v 6 ráno v úplně neznámé části velkoměsta. Věřte, že neslyšící se jen tak na cestu nedoptá. Po několika hodinách se mu přece jen podařilo liduprázdnými ulicemi dobloudit až zpátky na Václavák, kde se pořádkové síly snažily zlikvidovat pozůstatky po demonstracích. Táta je radši obešel obloukem. Chut' navštívit hotel Evropa a jeho kavárnu už ho dávno opustila. Domů se veřejnou dopravou dostal až večer.

Máma byla mrtvá strachy. Brácha přišel od sousedů se zprávou, že v Praze jsou demonstrace. Bohužel neznal pro demonstraci ten správný znak, a tak to přeložil, jako že v Praze vypukla válka. Chudák máma celou noc nespala. Přemýšlela, co si sama

počne se dvěma dětmi, pokud v té válce manžela zabijí. Nezbyvalo jí než čekat a doufat. Nemohla se s tátou nijak spojit. Vlastně ani netušila, kam přesně se táta vydal.

Myslím, že jsem mámu nikdy neviděl šťastnější, než když se tenkrát táta objevil ve dveřích. Měl modřiny a na puse zaschlou krev, ale byl živý. Objímali jsme ho a brečeli všichni. Ten pocit znovushledání nemohlo nic překonat. Ačkoliv děda s babičkou nakonec rodičům vysvětlili, do čeho se táta omylem připlerl, pro nás zůstala revoluce hlavně tím pocitem bezmoci, kterým nám táta popsal svoje zadržení a noc strávenou ve vězení.

Když pak v prosinci komunistická vláda oficiálně rezignovala, rodiče to nijak zvlášť neprožívali. Politika je nikdy nezajímala. Režim, ve kterém by neslyšící byli rovnocennými partnery slyšících, zatím nikdo nikde nevymyslel.

EVA, 5 LET

Rodiče kvůli mojí hluchotě omezili styky s cizími lidmi na minimum. Dřív se účastnili všech možných společenských akcí, ale to všechno skončilo s mojí diagnózou. Jako by hluchota byla nějaká závažná nakažlivá nemoc, která se přenáší vzduchem. Máma by nejradši vůbec neopouštěla náš byt. Otec však rozhodl, že rodinným oslavám se vyhýbat prostě nesmíme.

Pro mě rodinná setkání moc velkou zábavu nepředstavovala. Máma se mě většinou stejně opět snažila někam uklidit. Jako kdyby všichni příbuzní nevěděli, že jsem hluchá. Nebo mě tak nějak „vypustila“ a odmítala v přítomnosti dalších lidí používat naše znaky. Omezila je na nezbytné minimum. Nikdo nesměl vidět, že se se svojí malou princeznou dorozumívá rukama jako nějaká opice. Před cizími se prostě neznakuje, i když je to rodina!

Na oslavách, kde skoro nikdy nebyly žádné jiné děti, jsem si připadala hrozně osamělá. Toužila jsem se něco dozvědět o těch nových lidech okolo, ale máma moje žadonění o tlumočení vždycky důsledně ignorovala. Tedy až na situace, kdy se se mnou pokusil komuniko-

vat někdo jiný. To se máma hned přihnala a táhla mě pryč.

Opět jsem byla jako nějaká němá figurína ve výkladní skříni. Buď hodná! Stůj tady! A hlavně se s nikým nesnaž navázat kontakt!!! Nechápala jsem to. Hodiny a hodiny jsem pozorovala dospělé, jak spolu mluví, ale vůbec nic mi to nepřinášelo. Ústa jsou tak nudná. Proč se soustředit na ně, když se dá komunikovat celým tělem?!

Občas jsem to nevydržela. Popadl mě vztek a já si prostě za každou cenu potřebovala vynutit pozornost ostatních. Hlavně mámy, která si se mnou mohla ukazovat, kdyby jen chtěla. Přicházely na mě záchvaty pláče a zuřivosti. Při jednom z nich jsem ze zlosti rozdupala celý záhon tulipánů. Po každém takovém výstupu mě rodiče sbalili a jelo se domů.

Jednou jsem podobný záchvat vzteku spustila u táboráku. Pro neslyšící, kteří vnímají svět hlavně očima, je příšeří u ohně dost nezáživné. Jak jsem tak vyváděla, drapnul mě strýc Michal a posadil si mě na klín. Pak přede mě položil kytaru a začal na ni hrát. Byla jsem přilepená přímo na tělo nástroje, takže jsem cítila, jak se do něj šíří jemné vibrace strun. Bylo to úžasné. Příjemné a uklidňující. Vydržela jsem tak sedět celý večer, ani jsem se nehnula.

Příště jsem chtěla znovu a sápla se na strýce. Michal ale vymyslel, že bychom to mohli zkusit jinak.

Naznačil mi, abych se zakousla zuby do krku kytary. Když pak hrál, přenášel se do mých kostí rytmus každé písničky. Byla to nádhera. Vůbec jsem se nechtěla kytary pustit. Myslím, že otisk mých zubů zdobí její krk dodnes. Díky strýci jsem si hudbu zamilovala. Dnes už dokonce existují speciálně upravené místnosti pro neslyšící, kde se rytmus hudby přenáší vibracemi do podlahy. Ačkoliv nemůžu slyšet melodii, vnímám ji tělem a strašně ráda tančím.

Musím uznat, že jako dítě jsem rodičům dávala pořádně zabrat. Bylo pro ně velmi obtížné mi vysvětlit, co se smí a co nesmí. Tyhle záležitosti určitě musí řešit i rodiče slyšících dětí, ale u neslyšících dětí slyšících rodičů je to asi ještě náročnější. To, že se mnou máma zůstala doma, i když už jí skončil nárok na mateřskou, pro ni byl spíš trest než cokoliv jiného. Musela mě neustále hlídat. Jednou mě přistihla, jak se zkouším napít Sava. Jindy mě vyrušila, když jsem se snažila narvat kočku do trouby. Na výplachu žaludku po spolykání tuby léků jsme byli minimálně třikrát. Výprasky na mě nezabíraly a na vysvětlování po dobrém jsme s mámou měly moc malou zásobu znaků.

Dětství je pro mě vůbec takové zamlžené období. Vůbec jsem třeba nebyla schopná pochopit plynutí času. Když mi rodiče ukazovali staré fotky, na kterých jsem byla, vůbec jsem nechápala, proč mi uka-

zují obrázky neznámého dítěte. Z nějakého důvodu pro mě minulost ani budoucnost neexistovaly. Žila jsem jen v přítomnosti. Co bylo dřív, už přece není pravda. Nevšíkala jsem si ani toho, že mámě roste břicho a je víc unavená než dřív. Když jsme ji odvezli do nemocnice a táta se mnou zůstal pár dnů sám doma, vůbec jsem nechápala, co se děje. Snažila jsem se ptát táty, ale ten mě jen hladil po vlasech a hýbala se mu pusa.

Po několika dnech se máma vrátila a přinesla s sebou malou ségru Elišku. Byla jsem strašně šťastná, že mám maminku zpátky. Sestřičku jsem považovala za další hračku, a tak jsem se divila, proč mi ji nechtějí půjčit na hraní. Máma na mě najednou neměla tolik času. Musel to zachraňovat táta, kočka a samozřejmě Pingu, jinak bych zase vyváděla. Časem jsem si ale zvykla. Chodila jsem se na ségru koukat, jak leží v postýlce. Připomínalo mi to návštěvy v ZOO.

Výhodou toho, že máma měla spoustu starostí s miminem, bylo hlavně to, že mě přestala úzkostlivě chránit před okolním světem. Když jsme chodili na procházky s kočárem, nebo jsme seděli na lavičce před domem, máma mě normálně nechala hrát s ostatními dětmi. V té době jsem si teprve skutečně uvědomila, že jsem jiná. Ostatní děti se domlouvaly hýbáním pusy. Jako dospělí. Já to neuměla. Ačkoliv se mě pokoušely zapojovat do her, vůbec jsem ne-

chápala jejich pravidla. Měla jsem pocit, že nikam nepatřím. Cítila jsem se ošizená. Připadala jsem si sama. Jediná hluchá ve slyšícím světě.

HONZA, 7 LET

Do školy jsem začal chodit až v sedmi letech. Dál jsme bydleli na stejném internátě v Hradci, pouze nás šoupli o patro výš. Celá naše skupina ze školky chodila do stejné třídy. Přibylo k nám jen několik dětí, které místo školky zůstaly doma. Naše škola byla jediná v kraji specializovaná na žáky se sluchovým postižením. Pár dětí bylo (jen) silně nedoslýchavých, ale většina z nás neslyšela vůbec. Zase se objevilo několik jedinců, kteří neuměli ani základy znakového jazyka. Nesmáli jsme se jim. Spíš nám jich bylo líto. Vzali jsme je mezi sebe a oni se rychle ukazovat naučili.

Na rozdíl od školky už jsme si ve škole nemohli hrát. Museli jsme sedět v lavicích a být v klidu. Při hodinách se nesmělo znakovat. Učitelky mohly učit jen orální metodou a znakování během vyučování považovaly za zlobení. Nutily nás pořád nosit krabičková sluchátka, ačkoliv většině z nás byla úplně k ničemu. Krabička pověšená na provázku kolem krku ani vysokofrekvenční naslouchadla hluchotu nepřelstí. Když jsem otočil knoflík hlasitosti úplně naplno, cítil jsem takové divné praskání v uších, ale

jinak nic. Akorát mě z toho bolela hlava a v kůži na krku jsem měl rýhy od těžké krabičky. Nesměli jsme je sundávat, a tak jsme je nosili vypnutá.

Po revoluci k nám ze západu začaly pronikat spousty nových typů sluchadel, o kterých si lidé dřív mohli nechat jen zdát. My jsme byli takoví pokusní králíci. Během prvních školních let jsme vystřídali hned několik druhů.

Lesklá krabičková sluchátka, která byla dobrá hlavně k tomu, abychom se s nimi o přestávkách mlátili, vystřídala kolektivní, neboli sálová. Každý měl u lavice vlastní velká černá sluchadla. Dodnes si pamatuju, jak smrděla gumou. Připomínala ty, co nosí dělníci v hlučném provozu. Ale mikrofon byl v místnosti jen jeden. Učitelka ho měla připevněný ke katedře. Tím pádem se nemohla při výkladu pohybovat po místnosti, což nám vyhovovalo. V zadních lavicích se dalo bez problému znakovat, aniž by nás napomínala. Nedoslýchavým žákům sálová sluchadla prý opravdu pomáhala, dokud učitelka vydržela při výkladu nehnutě sedět. Jakmile se ale trochu víc pohnula, přestal ji mikrofon snímat.

Po kolektivních sluchadlech přišla závěsná sluchátka na boltec. Objevovala se i sluchadla zabudovaná do nožiček brýlí, anebo úplně miniaturní, které si nedoslýchaví dávali přímo do zvukovodu. Nejnovější typy

údajně uměly potlačit i šum a okolní hluk. Vyzkoušel jsem během let všechny, úspěch nepřinesl žádný.

Co se týče prospěchu, budete se asi divit, ale v první třídě jsem patřil mezi nejlepší žáky ve třídě. Ačkoliv na nás učitelka používala jen orální metodu, měl jsem samé jedničky. Upřímně řečeno jsem byl hodně napřed, jelikož mě rodiče a prarodiče učili psát a počítat už od tří let. Vysvětlovali mi to ve znakovém jazyce, takže jsem všechno hned pochopil. Myslím, že jsem klidně mohl jít do první třídy v šesti letech jako slyšící děti.

Byl jsem hrozně hrdý na to, že mi učení šlo líp než nedoslýchavým spolužákům, protože ti měli oproti nám výhodu v podobě zbytků sluchu. Nejhorších výsledků dosahovaly neslyšící děti ze slyšících rodin. Byly prostě pozadu ve všem. I když si většínou rychle osvojily znakový jazyk, strašně dlouho jim trvalo, než něco pochopily.

Naštěstí jsme měli hrozně hodné tety ve družině. Některé dokonce uměly trochu znakovat. Vždycky si po škole vzaly ty nejpomalejší děti stranou a trpělivě jim znovu a znovu vysvětlovaly to, co během dne nestačily pochytit. Ani nejintenzivnější způsob orální metody nemohl vynahradit to, co tety zvládly objasnit prostřednictvím několika znaků. Dneska mám pocit, že všechny vědomosti ze školy jsme dostali od

vychovatelek. Z ústní výuky od učitelek si nepamatuju naprosto nic.

EVA, 6 LET

Máma mě znovu dotáhla na ORL a k logopedovi. Prohlíželi mě a zkoumali ze všech stran, a pak nás poslali domů s chlácholivou zprávou, že i když mi sluch nic nevrátí, měla bych být schopná srozumitelně mluvit. Slibovali mámě, že se určitě brzy naučím odezírat ze rtů, a pokud se mnou bude pilně trénovat používání hlasu a artikulaci, nikdo ani nepozná, že jsem hluchá.

Mámě to dalo novou naději. Nutila mě, abych ji sledovala, když mluvila na sestru, a snažila se něco pochytit. Zatímco Eliška začala žvatlat už v pěti měsících, ze mě v šesti letech nevypadlo ani slovo. Myslím, že pozorování mámy se ségrou mělo přece jen svůj význam. Poprvé jsem si všimla, že když se maminka nad mimino naklání, opakuje často jeden nebo dva pohyby rtů. Zkoušela jsem je napodobovat a máma z toho měla hroznou radost a moc mě chválila. První slova, která jsem vědomě artikulovala, byla Eliška a Líza.

Od chvíle, kdy jsem konečně prolomila záhadu hýbajících se úst, jsem přece jen pochytila ještě pár slov. Největší úspěch měla samozřejmě slova „máma“

a ‚táta‘. Rodiče skoro brečeli štěstím, že je jejich hluchá šestiletá dcera zvládla oslovit. Jedna z mnoha věcí, kterou moje sestra uměla ještě před prvními narozeninami.

Eliška byla opravdu úžasné dítě. Byla chytrá a strašně rychle se učila. Byla vlastně moje první opravdová kamarádka. Jakmile se máma přestala bát, že jí něco udělám, byly jsme nerozlučná dvojice. Pořád jsme si hrály a sestra se ode mě automaticky učila znaky, které jsme používaly s mámou. Konečně jsem si s někým mohla povídat, i když to bylo sotva roční batole. Strašně jsem za to sestru milovala.

Máma si moc přála, abych mohla chodit do školy pro normální zdravé děti. Když mě ale v šesti letech vzala k zápisu, samozřejmě mě nevzali. Bylo tam strašně hodně lidí, což mě děsilo. Když si mě chtěla učitelka vzít stranou, hrozně jsem vyváděla. Máma musela jít se mnou. Byla jsem zvyklá mít ji pořád u sebe. Na učitelčiny otázky a pokyny jsem vůbec nereagovala, takže mě logicky označili za opožděnou a doporučili roční odklad.

Máma z toho byla dost zklamaná. V průběhu následujících 12 měsíců jsme skoro denně trénovaly, abych to napodruhé zvládla bez chybičky. Nemyslím, že to bylo moudré rozhodnutí. Sice jsem se naučila odhadnout, kdy se mě máma ptá na věk, ukazovat ho na prstech a odezírat ze rtů názvy barev, ale k čemu

mi to bylo dobré, když jsem stejně neslyšela. Eliška moje „doučování“ na zápis se zaujetím pozorovala a ve dvou letech byla na vstup do první třídy připravena mnohem lépe, než kdy já mohla být.

Příští jaro mě do školy opravdu přijali. Učitelkám bylo sice divné, že jsem během zápisu neřekla ani slovo, ale přičítaly to nervozitě. Máma z toho měla ohromnou radost, táta to s nadšením zas tolik nepřeháněl. Měsíce zbývající do začátku školního roku věnovali tomu, aby mě připravili na to, jak to ve škole chodí. K tabuli, kterou jsem měla pořád na stěně v pokojíčku, přibyla lavice a dvě židle. Máma hrála učitelku a my s Eliškou jsme byly žáčky. Dostaly jsme každá svoji aktovku, penál a sešity.

Máma to brala strašně vážně a nutila nás v lavici sedět několik hodin denně. Ze začátku to byla sranda, ale po pár dnech jsem se začala nudit. Ačkoliv se máma snažila udělat výuku co nejzábavnější, aby udržela naši pozornost, bez zvuku vypadaly všechny školní předměty úplně stejně. Bavily mě jen ty aktivity, u kterých jsem mohla používat ruce. Kreslení, psaní a počítání na prstech bylo prima. Ostatní bylo nezáživné. Před prvním školním dnem jsem uměla napsat celou abecedu a čísla do dvaceti. Eliška to ve dvou letech zvládala taky a navíc uměla mluvit.

První zářijový den jsem se do školy ještě těšila. Šli se mnou oba rodiče i sestra. Měly jsme slíbeno, že